

16. Нестор Махно. Крестьянское движение на Украине. 1918–1921: Документы и материалы / под ред. В. Данилова и Т. Шанина. – М., 2006.
17. **Оппоков В.** Лев Задов: смерть от бескорыстия / В. Оппоков. – Петрозаводск, 1994.
18. **Постолатій В.** Марія Никифорова – людина та отаманша: факти та міфи / В. Постолатій // Офіційний сайт Нестора Івановича Махно. Махно.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.makhno.ru/other/41.php>.
19. **Савченко В. А.** Махно / В. А. Савченко. – Х., 2005.
20. **Седов Н.** Хождение Левы Задова / Н. Седов // Наша республика. – 1994. – № 6–7. – С. 23–24.
21. **Семанов С. Н.** Нестор Махно. Вожак анархистов / С. Н. Семанов. – М., 2005.
22. **Телицын В.** Нестор Махно: Историческая хроника / В. Телицын. – М.; Смоленск, 1998.
23. **Тимошук А. В.** Анархо-коммунистические формирования Н. Махно (сентябрь 1917 – август 1921) / А. В. Тимошук. – Симферополь, 1996.
24. **Турченко Г. Ф.** Південна Україна на зламі епох (1914–1922 рр.) / Г. Ф. Турченко. – Запоріжжя, 2005.
25. **Чоп В. М.** Всеволод Волин – глава махновського культпросвета / В. М. Чоп // Избранные труды Запорожских еврейских чтений. – Запорожье, 2005. – С. 369–382.
26. **Чоп В. М.** Галина Андріївна Кузьменко – голова Союзу вчителів Гуляйпільської республіки (1919–1920 рр.) / В. М. Чоп // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки : наук. щорічник. Вип. 1. – Д., 2004. – С. 128–134.
27. **Чоп В. М.** Маруся Никифорова / В. М. Чоп. – Запорожье, 1998.
28. **Чоп В.** Отаман Федір Зубко [Електронний ресурс] / В. Чоп // Офіційний сайт Нестора Івановича Махно. Махно.ru. – Режим доступу: <http://www.makhno.ru/lit/chop/4.php>.
29. **Чоп В. М.** Стосунки німців-колоністів з махновськими повстанцями (1918–1920 рр.) / В. М. Чоп // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. – Запоріжжя; Сімферополь, 2001. – С. 87–91.
30. **Шубин А.** Анархия – мать порядка. Между красными и белыми / А. Шубин. – М., 2005.

Надійшла до редколегії 24.12.2014

УДК 94(477.7):32

В. А. Сливенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЛІЦІЇ ТА КРИМІНАЛЬНОГО РОЗШУКУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ 1920-х рр.

Розглянуто питання правового та організаційного забезпечення становлення міліції і кримінального розшуку на Півдні України на початку 1920-х рр.

Ключові слова: міліція, кримінальний розшук, правоохоронна система, становлення, організація, забезпечення, Південь України.

Сливенко В. А. Организация милиции и уголовного розыска на Юге Украины в начале 1920-х гг.

Рассмотрены вопросы правового и организационного обеспечения становления милиции и уголовного розыска на Юге Украины в начале 1920-х гг.

Ключевые слова: милиция, уголовный розыск, правоохранительная система, становление, организация, обеспечение, Юг Украины.

Slivenko V. A. Organization of police and the criminal investigation in South Ukraine in the early 1920's.

© Сливенко В. А., 2015

The paper analyzes the process of police in southern Ukraine in the early 1920s. The aim of this study is to analyze the law enforcement agencies Ukrainian Soviet Republic during the establishment of an authoritarian regime. The choice due to the fact that reform will help law enforcement agencies historical experience. Research tasks were solved by using scientific methods, analysis, synthesis, synthesis and comparison. It was found that Soviet law on the organization of law enforcement agencies in Ukraine did not exist before the 1920s.. Therefore, the decision of the revolutionary institutions created by the police in the southern regions. The reason for the police organization became law of the Council of People's Commissars of Ukraine "On the organization of the police" and the instruction of personnel policy. The absence of laws on police relations with other government agencies greatly hampered the formation of the police in the southern region. The paper describes the organization of law enforcement agencies in the South of Ukraine during the revolution and insurgency. Conditions of use police punitive measures against political opponents. The effectiveness of the police personnel acquired class trends. The process of converting military police organization had an important role to overcome many shortcomings. In future research the author will be related to the analysis of problems of law enforcement agencies of the state in terms of crisis and democratic reforms.

Keywords: Police, Criminal Investigation, law enforcement, establishment, organization, support, South Ukraine.

У Верховній Раді України 11 листопада 2014 р. зареєстровано урядовий законопроект із реформування Міністерства внутрішніх справ (МВС). На думку радника міністра З. Шкіряка протягом останніх 23 років міліція перетворювалась у каральний орган, що знизило рівень довіри до неї громадян до 0,8 %. Тільки за вісім місяців цього року звільнено понад 20 тис. працівників міліції, з них 4 тис. за професійні правопорушення [25]. Реформаторська група МВС спільно з відомими громадськими діячами, представниками правоохоронних відомств різних країн світу розробила концепцію реформування МВС, з початком якої, на думку законодавців, почнеться цілковите перетворення України. Істотну допомогу на шляху формування надійної правоохоронної системи держави може надати історичний досвід, який дозволить не повторювати помилок минулого та врахувати позитивні напрацювання.

Окремі аспекти організації міліції та кримінального розшуку УСРР у 1920-х рр. висвітлювались у роботах відомих вчених В. Н. Алтуєва, Д. В. Архирейського, І. В. Калініченка, І. К. Рибалка, П. П. Михайленка, Я. Ю. Кондратьєва, О. Д. Святоцького, М. І. Онуфрієва, Ю. В. Олександрова, К. В. Сесемка, А. К. Соколова, Н. Г. Старченка та ін. Але питання організації діяльності міліції УСРР висвітлюються в цих працях фрагментарно та здебільшого мають заідеологізований характер.

Ця стаття присвячена аналізу регіональних проблем організації та початку діяльності міліції і кримінального розшуку в умовах соціального зламу та становлення авторитарного режиму на Півдні України на початку 1920-х рр.

На початку 1920-х рр. в Україні не існувало радянських нормативно-правових актів щодо організації правоохоронної системи. Тому нова влада була вимушена надати повноваження з охорони громадського порядку відповідним надзвичайним органам, зокрема ревкомам. Єдиним керівним документом була постанова Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) РСФРР від 28 жовтня 1917 р. «Про робітничу міліцію», якою, однак, не передбачалася конкретизація організаційних форм міліцейських органів. У підконтрольних більшовикам на той час регіонах міліцію створювали за рішенням місцевих рад, ревкомів або військового командування [13, с. 34].

На початку 1918 р. у Катеринославі та Одесі міліцію довелося комплектувати заново, оскільки серед правоохоронців промислових центрів Півдня України практично не залишилося співробітників із дореволюційним досвідом служби в поліції. Саме через це для наведення «революційного порядку» більшовики нерідко використовували різні збройні формування. Наприклад, раднарком Одеси в січні–березні 1918 р. наділив міліцейськими повноваженнями, крім Червоної гвардії, особливий Болградський революційний загін, Охтирський гусарський полк та озброєні підрозділи латиської, литовської, польської і єврейської військових організацій [12, с. 67].

Охоче виконували «правоохоронні» функції чорногвардійці, яких більшовики розглядали в той період як «авангардний загін революції», найбільш непримирений до її ворогів. Так, командувач радянських військ В. Антонов-Овсієнко призначив відомому анархістку М. Никифорову «начальником кавалерії Таврійської і Херсонської губерній» і видав їй кредит на 5 тис. крб. для організації кінних загонів для боротьби з контрреволюцією.

9 лютого 1919 р. було опубліковано декрет РНК України «Про організацію міліції», яким республіканському НКВС доручалося у найкоротший строк приступити до проведення цього декрету в життя [19, с. 24]. У документі зазначалося, що міліція створюється для охорони революційного порядку та особистої безпеки громадян, а також для боротьби з кримінальними злочинними елементами. Проте у ньому не було прописано жодних практичних рекомендацій ані про організаційно-штатну структуру, ані про взаємовідносини міліції з іншими державними органами, що значно ускладнювало процес формування міліції на місцях. Для впорядкування цих та інших питань НКВС України видав у березні 1919 р. спеціальну Інструкцію, згідно з якою встановлювався єдиний порядок організації міліційного будівництва на місцях [16, с. 16].

Інструкцією передбачалося введення нових посад завідувачів губернських відділів міліції, начальників міської, повітової та районної міліції, їхніх помічників, старших та молодших міліціонерів. Були також урегульовані такі питання: порядок призначення та звільнення співробітників губернської, повітової та міської міліції; межі повноважень та районів дій міліції; схема підпорядкування та взаємовідносин працівників міліції; звітність та відповідальність міліційних осередків; визначення штатів, окладів та утримання міліції. Інструкція встановлювала критерії і вимоги, яким мали відповідати кандидати на посади в міліції: громадянство УСРР; досягнення повноліття (21 рік); достатня грамотність; визнання радянської влади; користування активним та пасивним виборчим правом. Одночасно визначалося коло осіб, які не могли бути призначені на посади в міліції, зокрема, «службовці та агенти колишніх жандармських відділень та чини колишньої поліції» [15, с. 13].

Отже, нова влада фактично відмовилася від використання досвіду колишніх поліцейських (щоправда, стосовно тих працівників колишньої поліції, які вже працювали в міліції, був зроблений виняток: вони могли бути залишені на своїй посаді в тих випадках, якщо були визнані незамінними з дозволу місцевого комітету КП(б)У і виконкому). При визначенні штатів загальної міліції, відповідно до вказаної Інструкції, керувалися таким положенням: один міліціонер призначався в містах із кількістю населення до 50 тис. мешканців на 400 осіб; від 50 тис. до 250 тис. – на 500 осіб; понад 250 тис. – на 600 осіб; для повіту – на 2–2,5 тис. осіб [16, с. 19].

Для централізованого керування органами міліції постановою НКВС УСРР від 30 березня 1920 р. при НКВС на правах відділу було засновано Головне управління робітничо-селянської міліції [2, с. 85]. Після остаточного встановлення радянської влади в Україні одним із перших декретів ВУЦВК від 8 червня 1920 р. було затверджено Положення про РСМ (робітничо-селянську міліцію. – *В. С.*), яким визначався склад і структура міліції республіки [14, с. 132–140]. До складу РСМ входили: промислова, залізнична, водна, міська та повітова міліція (загальна) та кримінальний розшук. Апарат загальної міліції на губернському рівні складався з управління міліції, політичного бюро, відділень карного розшуку та промислової міліції.

Таким чином, на момент запровадження непу міліція була організаційно сформована, мала досить чітку структуру. Прийняті на той час нормативні документи більш-менш точно визначали організаційно-правові засади подальшої розбудови української міліції.

Організація кримінального розшуку в Україні мала свої особливості. Його апарат спочатку перебував у підпорядкуванні Народного комісаріату юстиції (НКЮ). Згідно з декретом РНК УСРР «Про організацію судово-кримінального розшуку», ухваленим у квітні 1919 р., у складі НКЮ засновувався відділ судово-кримінального розшуку, а на місцях створювались органи судово-кримінальної міліції, які знаходились у підпорядкуванні кримінального розшуку та за його дорученнями виконували окремі слідчі дії, проводили дізнання у кримінальних справах [15, с. 12].

Але практика роботи української міліції свідчила про необхідність об'єднання органів кримінального розшуку та загальної міліції. Тому вже в лютому 1920 р. кримінальний розшук було виведено з підпорядкування НКЮ й передано до НКВС. А у квітні цього ж року в органах міліції були засновані відділи/відділення кримінального розшуку згідно з постановою РНК УСРР «Про організацію відділів кримінального розшуку». Проте остаточно кримінальний розшук був підпорядкований НКВС України лише у липні 1922 р. за наказом НКВС № 183 «Про перепідпорядкування карного розшуку», в якому зазначалося: «Кримінальний розшук республіки підпорядкувати безпосередньо НКВС при повній адміністративно-господарській автономії» [22, с. 20].

Закінчення громадянської війни не лише не спростило становище, а навпаки – суттєво ускладнило завдання міліції, адже у 25 південних губерніях Росії та України розпочався голод, що забрав життя близько 8 млн людей [21, с. 111]. У міру того, як інтенсивно збільшувалися масштаби кримінальної злочинності в Україні на початку непу (кожного року тільки крадіжок реєструвалося близько 65 тис. і ще понад 5 тис. грабежів) і загроза безпеки громадян ставала цілком реальною, місцева влада намагалася нерідко самотужки вирішувати проблему здійснення правоохоронної діяльності [11, с. 68]. Так, 10 вересня 1921 р. Першотравенська повітова нарада з боротьби з бандитизмом, заслухавши інформацію про розмах організованої злочинності в регіоні, ухвалила рішення про введення тут воєнного стану і проведення ударної кампанії з виявлення та затримання злочинців [7, арк. 65].

У таких умовах виникла нагальна потреба суттєвого поліпшення підбору кадрів для міліції, посилення вимог до дисциплінованості та стройової підготовки працівників. Начальник Головного управління міліції УСРР О. М. Чайковський у виступі 14 липня 1921 р. на засіданні колегії НКВС України, яке проходило під

головуванням наркома М. О. Скрипника, наголошував, що в штаті зовнішньої (загальної) міліції не заповнено 52 тис. вакантних місць, а більшість бійців кінного резерву міліції не мають спеціальної професійної підготовки, у багатьох повітах і губерніях не виділено приміщень для казарменого розташування міліцейських підрозділів, майже не вирішуються питання забезпечення співробітників кримінального розшуку цивільним одягом [23, арк. 7].

У звіті про діяльність відділу управління Катеринославського губвиконкому за січень–липень 1921 р. на VI губернському з'їзді рад йшлося про те, що для укомплектування штатів губернської міліції необхідно прийняти на службу на посади начальників міліції 12 осіб, старших і молодших міліціонерів – 2859 осіб [20, с. 30]. Газета «Комуніст» 21 грудня 1921 р. писала, що через півтора року від заснування РСМ «міліціонери являли собою в переважній більшості натовп людей, суцільно недисциплінований, невідданий, босий та роздягнутий».

Матеріальне становище працівників міліції дійсно було важким. Заробітна плата та продовольчі пайки видавалися несвоєчасно. Багато міліціонерів не мали службового обмундирування. Про це, приміром, у 1921 р. повідомлялося в Головне управління міліції України з Херсонського повіту Миколаївської губернії, Криворізького повіту Катеринославської губернії та інших місць [10, арк. 3; 23, арк. 72]. А у звіті про діяльність міліції Одеської губернії за 1921 р. констатувалася зовсім жаклива картина: «... в усіх повітах міліція одягнута на 15–25 %, взута – на 10–15 %, забезпечена білизною – на 20–35 %» [8, арк. 14].

У більшості працівників міліції не було зброї. Про гостру нестачу зброї та кінного складу доповідали з Миколаївщини, Єлисаветградщини та Одещини. Така ситуація зберігалася майже протягом усього 1921 р. [6, арк. 32, 34; 9, арк. 16]. Отже, на початку непу міліція УСРР перебувала практично у небоєздатному стані. Натомість, дії збройних повстанських формувань, організованої кримінальної злочинності, що відзначалися неабияким розмахом і жорстокістю, вимагали здійснення кардинальних заходів з подолання численних труднощів та негараздів, які переживала міліція.

Важливе значення для підвищення рівня бойової готовності міліції мало питання її воєнізації. 4 травня 1921 р. колегія НКВС України ухвалила рішення звернутися до Раднаркому республіки з пропозицією перебудувати міліцію за військовим зразком, зберігши разом із тим усі її специфічні риси як адміністративно-виконавчого органу [24, арк. 20]. Цим питанням було приділено багато уваги на засіданні Постійної наради з боротьби з бандитизмом при РНК України, що проходила 22 червня 1921 р. Головуючий на нараді М. В. Фрунзе підкреслив, що «...теперішній стан міліції не відповідає найелементарнішим вимогам з огляду виконання нею громадянських завдань і подальше її існування в такому стані є абсолютно неможливим» [2, с. 88]. Політику воєнізації міліції активно підтримали та негайно почали впроваджувати воєнні наради Катеринославської, Одеської, Миколаївської, Запорізької губерній, які також відповідали за комплектацію й озброєння міліції, її дисципліну та відданість владі [3, с. 95].

Згідно з постановою про воєнізацію РСМ на головне командування збройних сил України покладался обов'язок протягом п'яти місяців «провести військово-навчання, озброєння, поповнення кадрів командним персоналом, поповнення всіх видів оснащення міліції УСРР» [18, с. 86.]. При цьому міліція мала набути ознак армійської структури шляхом реорганізації своїх бойових одиниць у полки, батальйони, роти і взводи на кшталт РСЧА. Військовому відомству доручалося

здійснити заходи, спрямовані на організаційне зміцнення міліції, підвищення її бойової та ідейно-політичної підготовки [2, с. 87].

Значну увагу приділяла влада забезпеченню міліції транспортом, засобами зв'язку, зброєю, обмундируванням та продовольством. У 1921 р. для покращення матеріального становища працівників міліції і членів їхніх сімей було прийнято рішення зобов'язати органи постачання військового відомства забезпечувати міліцію за нормами тилового продовольчого червоноармійського пайка [16, с. 31]. Міліція Олександрівської губернії від військових частин одержала у листопаді 1921 р. 400 гвинтівок, 12 тис. набоїв, 2 кулемети, а в грудні того ж року ще 600 гвинтівок, художню і політичну літературу, інвентар для різних видів спорту [4, арк. 39].

У перші повоєнні роки в міліції УСРР був ще досить високим відсоток неписьменних і малописьменних міліціонерів. Наприклад, серед особового складу міліції Миколаївщини наприкінці 1921 р. вони становили близько 33 % [5, арк. 76]. Однак державна політика ліквідації неписьменності дозволила швидко досягти помітних успіхів у цій площині. Якщо у жовтні 1921 р. в підрозділах загальної міліції Катеринославської і Олександрівської губерній 495 осіб були неграмотними або мали «домашню» освіту, то на 1 серпня 1923 р. в особовому складі всієї загальної міліції УСРР нараховувалося лише 252 неграмотних і малограмотних міліціонери [23, арк. 3–6].

У січні 1921 р. до Катеринославського губвиконкому надійшов циркуляр НКЮ УСРР № 45, в якому керівництву губернії пропонувалося організувати проведення «всеобучу» зі слідчим апаратом міліції та кримінального розшуку, щоб навчити правоохоронців професійно працювати, зокрема, з речовими доказами. Адже не секрет, що в той час голодні, роззуті та роздягнені міліціонери все конфісковане просто забирали собі. Про це наочно свідчить «гучна» справа проти керівника Катеринославського губрозшуку К. Айлярова, який «і сам крав, і іншим давав» [17, с. 20].

Зауважимо, що в цей складний період відбулися подальші організаційні зміни в структурі РСМ. Від міліції знову був відокремлений кримінальний розшук. Наказом від 19 липня 1922 р. він був безпосередньо підпорядкований НКВС за повної адміністративно-господарської автономії [13, с. 210]. Такі зміни були ініційовані й здійснені новим начальником НКВС (й одночасно керівником ДПУ) В. Манцевим, який небезпідставно вважав, що необхідна більш тісна взаємодія апаратів кримінального розшуку та ДПУ.

Саме з цього моменту розпочалися нескінченні організаційні перетворення кримінального розшуку, і однією з головних помилок керівництва НКВС стало припинення діяльності кримінально-слідчих столів, які виконували дуже важливі функції зі збору статистичних даних про обставини скоєння злочину, мотиви та дані про особу злочинця. Зрештою, відрив кримінального розшуку від загальної міліції значно ускладнив і знижив результативність роботи останньої, призвів до падіння показників розкриття злочинів, що примусило знову «об'єднати» ці відомства наказом по Головному управлінню міліції УСРР від 23 жовтня 1923 р. [1, с. 92].

Таким чином, цей період історії української міліції був вельми непростим, тернистим і суперечливим. Радянських нормативно-правових актів щодо організації правоохоронної системи в Україні до початку 1920-х рр. не існувало, тому в підконтрольних більшовикам на той час південних регіонах міліцію створювали

за рішенням місцевих рад, ревкомів або військового командування. Організаційно-правовою підставою організації міліційного будівництва на місцях були декрет РНК України «Про організацію міліції» та спеціальна Інструкція про організаційно-штатну структуру підрозділів.

Відсутність норм про взаємовідносини міліції з іншими державними органами значно ускладнювала процес формування міліції на місцях. Становлення правоохоронних органів на Півдні України відбувалося в трагічних обставинах громадянського протистояння, наростання повстанського руху, особливо характерного для цього регіону. Міліція активно використовувалась у карально-репресивних заходах проти політичних супротивників більшовиків. У міру стабілізації режиму зовнішні форми організації правоохоронних органів змінилися внутрішніми трансформаціями. Міліція почала набувати виразного класового робітничо-селянського характеру, поступово позбуваючись від випадкових, непролетарських та старорежимних кадрів.

Вирішити проблеми матеріального забезпечення, плинності кадрів та дефіциту професіоналізму правоохоронців влада намагалася шляхом проведення політики воєнізації. Однак усі ці негаразди в цілому значно знизили ефективність боротьби правоохоронців зі злочинністю.

Бібліографічні посилання

1. **Алтуєв В. М.** З історії діяльності Катеринославської губернської міліції у ліквідації кримінальної злочинності в період відбудови народного господарства 1921–1925 рр. / В. М. Алтуєв // Науковий вісник ДДУВС. – 2005. – № 2. – С. 91–103.
2. **Алтуєв В. М.** Участь збройних сил в організаційному зміцненні та підвищенні бойової готовності міліції та кримінального розшуку УСРР у період 1921–1922 рр. / В. М. Алтуєв // Науковий вісник ДДУВС. – 2003. – № 2. – С. 81–92.
3. **Архирейський Д. В.** Діяльність воєнних нарад України в 1920–1924 рр. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Архирейський Дмитро Володимирович – Д., 2000.
4. Державний архів Запорізької області. – Ф. Р-641, оп. 1, спр. 10/15.
5. Державний архів Миколаївської області. – Ф. Р-330, оп. 1, спр. 64.
6. Там само. – Спр. 65.
7. Там само. – Оп. 3, спр. 17.
8. Державний архів Одеської області. – Ф. Р-1774, оп. 1, спр. 364.
9. Там само. – Ф. Р-1774, оп. 1, 2, спр. 369.
10. Державний архів Херсонської області. – Ф. Р-407, оп. 1, спр. 24.
11. Из истории милиции советской Украины / под ред. П. П. Михайленко. – К., 1965.
12. **Калініченко І. В.** Історія України 1917–2003 рр. / І. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х., 2004.
13. **Михайленко П. П.** Борьба с преступностью в УССР : у 2 т. / П. П. Михайленко. – К., 1966. – Т. 1: (1917–1925 гг.).
14. **Михайленко П. П.** Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. – К., 1997. – Т. 1 : 1917–1925; Т. 2: 1925–1945.
15. **Михайленко П. П.** Утворення карного розшуку України / П. П. Михайленко // Міліція України. – 1999. – № 1–2. – С. 12–14.
16. Міліція України: історичний нарис, портрети, події / А. А. Смирнов, П. П. Михайленко, О. Д. Святоцький, М. І. Ануфрієв. – К., 2002.
17. **Саричев В. І.** Посадові правопорушення та соціально-психологічна атмосфера в Україні 1920-х рр. (за матеріалами Катеринославської губернії) / В. І. Саричев, В. А. Сливенко // Грані. – 2006. – № 2. – С. 18–22.
18. **Сесемко К. В.** Проблеми створення і діяльності міліції України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сесемко Кристина Валерьевна. – К., 2002.

19. Советская милиция: история и современность (1917–1987) / под ред. П. П. Михайленко. – М., 1987.
20. Советское строительство на Екатеринославщине // Ведомости Екатеринославского губисполкома. – 1921. – № 1–2. – С. 13–14.
21. Соколов А. К. Лекции по советской истории (1917–1940) / А. К. Соколов. – М., 1995.
22. Старченко О. В. Історія виникнення і розвитку перших форм взаємодії в системі внутрішніх справ України в боротьбі зі злочинністю / Н. Г. Старченко // Науковий вісник ДДУВС. – 2004. – № 3. – С. 19–27.
23. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 5, оп. 1, спр. 1368.
24. Там само. – Ф. 6, оп. 1, спр. 1183.
25. Шкіряк З. Реформа правоохоронних органів, яка має незабаром розпочатися, триватиме до 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zik.ua/ua/news/2014/11/16/shkiryak_reforma_mvs_tryvatyme_do_2017.

Надійшла до редколегії 08.11.2014

УДК 94(477.83)«1944/1952»

Н. С. Рожик, М. В. Сеньків

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ СЕЛО: КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ (1944–1952 рр.)

Проаналізовано насильницькі методи колективізації західноукраїнського села. Показано, що побої, залякування, шантаж, провокації, арешти, депортації, податкова політика тощо звужували соціальну базу визвольного руху, а відтак відкривали дорогу до організації колгоспів.

Ключові слова: західноукраїнське село, колективізація селянських господарств, тоталітарний режим, визвольна боротьба.

Н. С. Рожик, Сенькив М. В. Западноукраинское село: коллективизация крестьянских хозяйств (1944–1952 гг.).

Проанализировано насильственные методы коллективизации западноукраинского села. Показано, что побои, устрашение, шантаж, провокации, аресты, депортации, налоговая политика и т. п. сокращали социальную базу освободительного движения, открывали дорогу к организации колхозов.

Ключевые слова: западноукраинское село, коллективизация крестьянских хозяйств, депортации, тоталитарный режим, освободительная борьба.

Rozhyk N. S., Sen'kiv M. V. Village of Western Ukraine: collectivization of peasant economies (1944–1952).

In this article it has been analysed the three stages of the collectivization in a Western Ukrainian village. The first one was held during the initial establishment of the Soviet power (1940– the first half of 1941) and its re-establishment (1944–1946), when the political preconditions of the collectivization were laid out. During that stage there appeared the separate collective farms – the segments of the totalitarizm in the village. The second stage was characterized by the total transformation to collectivization., the beginning of the peasants' mass alienation from their property, the starting of the terror against the national liberation movement and the deportation policy (1947–1948). The third one was also characterized by the completion of the collectivization, the establishment of the collective farming system, the transformation